

Textielkunst springlevend in Georgië

door Inge Evers

Inge Evers was al van plan in de jaren tachtig van de vorige eeuw naar Georgië te reizen om op zoek te gaan naar de achtergrond van de diepgewortelde traditie van het viltmaken in Georgië. Daar kwam het destijds niet van, maar in de jaren negentig leerde zij vrouwen van de Georgische Textiel Groep (GTG) kennen en realiseerde zij haar plannen. Ook bracht zij een bezoek aan het Zijdemuseum in Tbilisi waar in september 2005 een internationaal symposium over “Eigentijdse en traditionele textiel” werd gehouden.

Inge Evers schrijft over haar eerste kennismaking met het Georgische vilt, viltmaken, "community art" en de inspanningen van Georgische vrouwen de traditie levend te houden.

Een drietal bijlagen illustreert de relatie tussen kunst, textiel, de mens, zijn expressie, therapie en het dagelijkse leven. Een vierde bijlage gaat over het resultaat van een workshop in het Kachetische Alvani in het najaar van 2005 en plannen voor de toekomst.

Het oudste vilt dat in Omalo, Toesjetië, gevonden is

Viltmaken in Georgië

Georgiërs hebben altijd originele textiele kunst gemaakt, waarbij ze hun traditie bewaren en ontwikkelen. Naast verven met planten, spinnen, weven, knopen, borduren en breien is het maken van vilt een van hun oudste kunstvormen. Vilt wordt op het platteland nog steeds met de hand gemaakt. Het is een langdurig proces waarbij één of meer mensen ruwe en losse schapewol op een ondergrond leggen en van een decoratie voorzien. Met behulp van water en zeep worden de losse vezels daarna tot een vaste stof gerold. Vilt was niet weg te denken uit het dagelijkse leven, vooral van bergbewoners. Het diende als een natuurlijke en isolerende warmtebron. Vloeren en muren van de huizen werden met vilttapijten bekleed. Als decoratie koos men gestileerde organische en geometrische motieven die de flora en fauna weerspiegelen. Ieder vilttapijt is anders van compositie en kleur. Tegenwoordig wordt, geïnspireerd op de oude meesters, moderne viltkunst gemaakt.

Eerste kennismaking met Georgisch vilt

Mijn eerste kennismaking met vilt uit Georgië en met name met traditioneel vilt uit Toesjetië, een bergstreek in het noordoosten van Georgië, was in 1984 tijdens het “Eerste Internationale Wetenschappelijke Vilt Congres” in Keckskemet, Hongarije waar ik uitgenodigd was om een lezing te geven. Eén van de andere genodigden, prof. David Zsizishvili uit Tbilisi, liet een film zien waarin een groep vrouwen samen een groot kled aan het

Vrouwen uit Omalo, Toesjetië, demonstreren de kunst van het viltmaken

viltten was voor een jonge, aanstaande bruid. Van tijd tot tijd werd het werk onderbroken om liederen te zingen over - hoe kan het anders - voorvallen in het huwelijksleven en hoe daaraan kan worden vormgegeven. Na afloop wordt er gedanst en is er een soepra, een feestelijke maaltijd. De toekomstige bruid lijkt op deze manier te worden ingewijd in haar nieuwe sociale status. De sfeer in de film ademt vriendschap en verbondenheid tussen de vrouwen.

De Georgische film werkte ook als een plotselinge herkenning die vleugels geeft. Ik voelde me aangetrokken tot de Georgische vrouwen en bewonderde de manier waarop zij vormgeven aan hun dagelijkse leven met de dingen die er om hen heen zijn.

Prof. David Zsizsishvili daagt me uit om op zoek te gaan naar de achtergrond van de diepgewortelde traditie van het viltmaken in Georgië, haar sociale geschiedenis, daar waar het vilt letterlijk samenvalt met de leefstijl van de mensen. Hij biedt me een paard aan, dat me naar plaatsen in de bergen zal brengen waar ik gedegen “veldonderzoek” kan doen. Vanwege de politieke situatie - het was in de tijd van de Sovjet-Unie met het IJzeren Gordijn - mocht het helaas allemaal niet lukken. Brieven die

Viltkunst van Tengiz Japaridze Modern vilt en borduurwerk + detail van Jeanette Appleton

we elkaar stuurden kwamen niet aan. Een reisleader die eens mijn boek over vilt wilde afgeven in Tbilisi, kwam onverrichter zake terug. Hoewel ik me niet kon voorstellen dat ons contact tot niets had geleid, was het enige teken dat me bereikte later het bericht van het overlijden van prof. Zsizishvili.

In 1996 ontstond een nieuw en blijvend contact met Georgië. In Zwitserland ontmoette ik Nino Kipshidze, de voorzitter van de GTG, de Georgische Textiel Groep. In die groep, die meer dan tien jaar bestaat, zitten “toevalligerwijs” ook vroegere leerlingen van David Zsizishvili. Is dat de reden dat ik me onmiddellijk thuis voelde? Nino is behalve kunsthistorica ook beeldend kunstenares. In dienst van de Academie van Wetenschappen, werkt ze aan het “Craft Revival Project” en reist ze door heel Georgië om alle niet geregistreerde museumschatten in kaart te brengen en daarbij fondsen te vinden die zorg willen dragen voor her consolideren, restaureren en bewaren daarvan. De Georgische Textiel Groep heeft het sousterrain van het Poppen/Filmmuseum getransformeerd tot workshop- en expositieruimte, vergaderplaats en bibliotheek voor de leden. Met financiële hulp o.a. uit Nederland is de verbouwing ter hand genomen.

Vilt verbindt Georgië met Nederland

In Nederland bestaat geen vilttraditie. Viltmaken is niet noodzakelijk om te overleven. Wij hebben geen dikke isolerende stoffen nodig.

Wij experimenteren met de basale kwaliteiten, proberen technische hoogstandjes en beogen nieuwe stoffen te ontwerpen, nu eens voor interieur en design, dan weer als tactiele kunstvorm.

Sinds enige jaren is vilt naast klei en verf ook een beeldend medium in de kunstzinnige therapie. Wij brengen het vilten naar een ander niveau. In de Haarlemse Viltwerkplaats die ik van 1982 - 1997 runde, gold de regel dat deelnemers beurtelings kunnen bepalen wat wordt gemaakt en hoe het wordt gemaakt. Eén voor één is iemand de “koningin van de dag”, en voert de scepter. De anderen helpen haar een groot vilt te realiseren. De Georgische vrouwen in de film waren bij deze projecten nooit ver uit mijn

Een blik in de gerestaureerde werkplaats van het Georgische Textiel Centrum. Op de openingsdag in september 2003 was de ruimte versierd met hartvormige ballonnen, bevestigd aan een strook zwarte zijde

gedachten, ook in de tijd dat er helemaal geen sprake kon zijn van contact. Ik paste hun methode toe om samen iets zinnigs voor elkaar te maken. Mijn Werkplaats kreeg dezelfde doelstelling: delen van elkaars expertise, meelevende vriendschap en ondersteuning en gelijkwaardigheid. Dit gaf vilt een extra dimensie en een gevoel van verbondenheid tussen beiden.

Ook in Georgië wordt het vilten tot kunstvorm “verheven” dankzij het pionierswerk van de wereldberoemde schilder en hoofd van de Textielafdeling van de Kunstacademie in Tbilisi, Tengiz Japaridze (geboren in 1932).

Japaridze trok vaak de bergen in om te schilderen en kwam daar in aanraking met vilt. Hij maakte zich deze volkskunst eigen, en leerde ook wol te verven met planten. Hij transformeerde het vilten tot moderne kunst en introduceerde vilt ook als een discipline aan de Kunstacademie. Sinds de aanvang van de tweejaarlijkse Internationale Textiel Symposia in 1997, is een uitwisseling ontstaan tussen westerse en oosterse uitvinders. Voor de Georgische kunstenaar, die niet zo veel kan reizen en ontdekken, fungeert de textiele kunst uit het Westen als een oog op de wereld. Voor ons westerlingen is het een buitenkans om ons in Georgië te kunnen verdiepen in de rijke traditie van het viltmaken en andere vormen van kunst. Voor mij was het bovenal een feest om mijn droom uit 1984 in vervulling te zien gaan: een reis naar het hoog in de bergen gelegen Omalo in Toesjetië te maken. De reis was dan wel niet te paard, maar ging per helicopter.

Vilt geeft vorm aan het dagelijkse leven, het is de “kunst van het volk”

Mensen die in de bergen leven houden zich aan de regels van de bergen. De schapen worden in de late lente geschoren door mannen. Na het scheren wordt de wol gewassen in koud stromend water, gedroogd in de zon en daarna gekaard. Schapewol kent vele naturel kleuren, van

Expositie van moderne viltapijten

Vooraan gezeten Nino Kipshidze van de Georgische Textiel Groep

ivoorwit via bruintonen naar zwart. Zwart is de kleur die de aarde symboliseert en wit staat voor de levenskracht en de hemel. Het is niet bekend wanneer men wol begon te verven. ‘s Zomers brengen de bergbewoners hun schapen naar de zomerweiden en werken ze op het land. ‘s Winters brengen de vrouwen veel tijd samen door met het maken van viltapijten en -kleding. Daarbij zingen ze, maken muziek en vertellen elkaar verhalen.

Zo ging het ook in Omalo, een kleine dorpsgemeenschap in Toesjetië. Het was alsof de film die ik in 1984 zag in Hongarije op het Symposium tot leven kwam.

Een vijftal vrouwen geeft een demonstratie van hun kunnen aan het internationale gezelschap. De vrouwen die samen vilt maakten waren geen familie van elkaar. Ook vinden zij het maken van vilt geen kunstvorm. Als het viltmaken al tot kunst verheven werd, was het een kunst van vormgeven aan het dagelijkse leven, een “kunst van het volk”. In het Bronzen Tijdperk werd vilt al beschouwd als een “eeuwig materiaal”, dat vrouwen met elkaar verbond. Vilt was overal. Zelfs als iemand was gestorven, werd het dode lichaam in vilt gewikkeld.

Tijdens dit “veldonderzoek” in Omalo bleek dat het proces van het traditionele viltmaken met een groep mensen, dat aangeduid werd als de “kunst van het volk”, in grote lijnen overeenkomt met een model dat in de expressieve kunst-therapie met “Community Art” wordt aangeduid. De grondlegger van Community Art, Paolo Knill, werkt met zijn studenten niet aan een viltapijt maar aan een vrije choreografie, een proces waarbij individuele beweging, vormgeving en klank wordt getransformeerd tot één gezamenlijke beweging en -slotakkoord. In het kader van mijn Masters of Arts opleiding in Expressieve Kunstvormen en Psychologie, onderzocht ik aan de hand van internationale viltprojecten, of en hoe het traditionele viltmaken in Community Art zou zijn te transformeren. Ik schreef mijn thesis over de toekomst van vilt als vorm van Community Art, en wijdde daarin een hoofdstuk aan het inspirerende viltmaken in de bergen van Toesjetië.

Overzicht van de werkruimte van het Georgische Textiel Centrum. Leraren van de Kunstacademie, kunstenaars, therapeuten en onderwijzers maakten grote vellen zijdepapier tijdens een workshop van Inge Evers. Rechts een van de resultaten in mixed media.

In 2005 zal tijdens het Vijfde Internationale Textile Symposium een Community Felt Art Project worden georganiseerd voor Sandra Roelofs, echtgenote van de president van Georgië, Michael Saakasjvili. Nederlandse viltmakers maken viltten bloemen, Georgische collega's viltten een poëtische tekst. Een Nederlands-Georgische groep zal tijdens het Textiel Symposium de losse elementen samen viltten tot een kleed.

Informatie over het Vijfde Internationale Textielkunst Symposium is te verkrijgen bij Nino Kipshidze, E-mail: nkipshidze@hotmail.com
Nino Tchatchkhiani, E-mail: ninotch@freesurf.ch

Het achterste deel van de Werkplaats wacht nog op restauratie en verwarming. De hartvormige lichtinstallatie op de cementvloer maakte deel uit van de openingsceremonie van het Georgische Textiel Centrum in september 2003.

Het Zijdemuseum in Tbilisi

Bij een bezoek aan Tbilisi is het zeer de moeite waard het Zijdemuseum in de Tsabadzestraat 6 te bezoeken. Zowel het exterieur als het interieur is ontworpen door de Poolse architect Alexander Shinkevich, die destijds in Tbilisi woonde. De bouw duurde van 1887 tot 1893.

Langs de wanden en vrij in de ruimte staan klassieke, donkere, houten en van veel glas voorziene vitrinekasten opgesteld. Ze herbergen vele schatten van de noordelijke Zijderoute, o.a. fragmenten van zijde uit Georgische graven uit de 2e - 4e eeuw. In een grote zaal zijn talloze soorten moerbeibomen tentoongesteld. Er is een collectie van meer dan vijfduizend soorten cocons uit Europa, Azië, India en Japan. Ook zijn er oogverblindende, geverfde zijden stoffen en draden, een collectie exotische zijdevlinders en niet te vergeten zijden gordels en hoofdsieraden zoals ze gedragen werden door Georgische vrouwen. Dit is nog maar een greep. De bibliotheek bevat een unieke collectie boeken in veertien talen, die men mag inzien. Daaronder zijn unieke exemplaren. Ook is er een collectie Chinese tekeningen op rijstpapier die de zijdeproductie en -verwerking laten zien.

Museum en Bibliotheek maken deel uit van het in 1887 door Nikolas Shavrov opgerichte Kaukasische Centrum voor het kweken van zijderupsen. In dit Centrum werd aan wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de zijdeteelt. Het museum overleefde verschillende oorlogen en kon door haar huidige directeur, Irina Chotorishvili maar net van de ondergang worden gered. Er waren plannen om het museum neer te halen ten gunste van een modern voetbalstadion. Het grondgebied waarop de zijdeteelt plaats vond viel wel ten prooi aan de populaire balsport. Het museum krijgt geen subsidie en tracht met hulp van het enthousiasme van haar werknemers te overleven en haar schatten te bewaren.

Irina Chotorishvili, directrice van het Zijdemuseum bij een van de vitrinekasten

Het gebouw liep veel schade op tijdens de aardbeving in 2001. Overall lopen scheuren door de muren en hier en daar is een deel van het plafond naar beneden gekomen. De hal wordt gestut. In 2003 en 2004 hebben textielkunstenaars een petitie getekend waarin de directeur aan het gemeentebestuur vraagt om het museum te adopteren en de restauratie in gang te zetten. Om het Zijdemuseum en de Bibliotheek als werkplek veilig te stellen en toegankelijk te houden voor het publiek is financiële ondersteuning ook van buitenaf hard nodig. Vertegenwoordigers van het museum in het buitenland proberen de deplorabele toestand waarin het Zijdemuseum verkeert onder de aandacht te brengen bij diverse instanties. Heeft u belangstelling om op een of andere manier een bijdrage te leveren, dan kunt u contact opnemen met Inge Evers, e-mail: inge.d.evers@xs4all.nl

Inge Evers (1940) herinnert zich twee beelden uit haar jeugd die te maken hebben met vilt. Ze leerde lopen op viltten kinderschoentjes, door haar moeder gemaakt uit de Stetson vilthoed van haar man. Een ander beeld is het schoolbord met door haar geschreven verhaaltjes die ze met een viltten bordewisser telkens weer uitwiste.

Haar werkende leven begon Inge in de journalistiek. Daarnaast leerde ze murale tapijten maken in een collage-techniek. Ze bekwaamde zich in een aantal kunstvormen en hield zich bezig met textielonderzoek en textielexperimenten. In 1976 staarden viltten kinderschoentjes vanaf een boekomslag haar aan. Sindsdien hoort vilt bij Inge's dagelijkse leven.

Inge ontwikkelde een nieuwe methode voor het maken van zijdepapier en was een vernieuwer van gelaagde en met verschillende materialen ingelegde stoffen. Gestimuleerd door uitgevers schreef ze diverse boeken over vilt en papier. Enige titels, uitgegeven bij Canteecleer in De Bilt: [Viltmaken](#) (1984, vert. in het Engels: [Feltmaking](#), 1987), [Het complete papierboek](#) (1991), [Papier van zijdevezels](#) (1994). Criss Esser maakte twee video's over Inge's werk: [Felt Visions, a workshop by Inge Evers](#), Amsterdam, Off-Line Centrum, 1995, en [Mille Fleurs for Mary Burkett](#), Amsterdam, Eskymo Pictures, 2001.

Na publicatie van de boeken volgden uitnodigingen om les te geven in binnen- en buitenland. Inge begon ook aan een universitaire studie in expressieve kunstvormen en psychologie in Zwitserland. Haar onderzoek richtte zich op de diverse kwaliteiten van vilt, viltmaken als traditionele en moderne intermodale kunstvorm en de toepassing daarvan bij het werken met mensen, de zg. 'community art'. De titel van haar thesis voor het behalen van de Master of Arts graad in 2001, waarin o.a. het viltmaken van de Georgische vrouwen wordt beschreven als voorbeeld van de kunst van het dagelijkse leven, luidt: [Community Art: the Felt Sense, Expressive Arts Therapy and Community Art Making](#). Veldonderzoek in Mongolië, Toerkmenistan, Turkije en vooral Georgië, waaraan Inge haar hart heeft verpand, verruimde de blik op de boeiende kunst van het viltmaken.

Georgia on my mind

“Georgia on my mind”, gemaakt door Inge Evers. Een ovaal gevilt nest met daarin een struisvogelei, 40 x 25 x 15 cm. Op het ei staat een anoniem gedicht:

Please bring strange things
Please come bringing new things
Let very old things come into your hands
Let what you do not know come into your eyes
Let desert sand harden your feet
Let the arch of your feet be the mountains
Let your fingertips be your maps
and the ways you go be the lines on your palms
Let there be deep snow in your inbreathing
and your outbreathing be the shining of ice
May your mouth contain the shapes of strange words
May you smell food cooking that you have not eaten
May the spring of a foreign river be your navel
May your soul be at home where there are no houses
Walk carefully, well-loved one
Walk mindfully, well-loved one
walk fearlessly, well loved-one
Return with us
Return to us
Be always coming home

Vilt als onderdeel van de expressieve kunst-therapie

Schabrak, (paardedekkleed) uit Omalo, Toesjetie

door Inge Evers

“Ik beschouw vilt als een specifieke kunstdiscipline en als onderdeel van de expressieve kunsttherapie. Het viltproces nodigt uit tot spel en verbeelding. Als ik met mijn zintuigen werk, nu eens vanuit stilte, dan weer vanuit beweging, verken ik spelenderwijs mijn innerlijke bron en mijn innerlijke kracht. Ik maak geen van te voren gepland product, maar volg mijn intuïtie en vertrouw op mijn handen. Ik vertrouw er ook op dat tijdens het viltproces verrassende beelden uit mijn innerlijke wereld te voorschijn zullen komen. Ik verwelkom die beelden en probeer ze aan te moedigen en vorm te geven. Soms haal ik een werk weer uit elkaar, verander het en vilt het opnieuw.

Gefocust op wat er gebeurt en hoe dat voelt, ervaar ik dat zowel het materiaal waarmee ik werk als de verschillende stappen in het viltproces zelf, mij laten zien hoe mijn handen steeds opnieuw contact maken met mijn hart en met mijn ziel. Ik ontmoet mezelf op een nieuwe plaats. Op termijn schept die ontmoeting de mogelijkheid om een nieuwe richting te vinden of een verandering aan te brengen in mijn werk en/of mijn leven. Voor mij is viltmaken zo effectief omdat het werkt als een crossover. Steeds opnieuw verbindt het mijn creatieve kracht met mijn dagelijkse activiteiten thuis en op het werk en laat ze samenstromen in een gevoel van eenheid”.

Inge Evers, M.A.

T 023 5246383

E-mail: inge.d.evers@xs4all.nl

Internet: www.wvevers.dds.nl

Vilt is de kunst van het veranderen

door Inge Evers

Voor mij is viltmaken een rolmodel en gereedschap voor de kunst van het veranderen. Een sociale kunst? Om met Josef Beuys te spreken:
In de studio onderzoeken we het communiceren met mensen door middel van materiaal.
Ik gebruik de metaforen die in het "vakjargon" besloten liggen.

Een greep uit eigen en andermans waarnemingen.

- Wol die warm wordt in je handen geeft vertrouwen
Die warming up maakt je gevoelig om het proces in te gaan, wijst de weg naar je intuïtie
- Uitrekken van wolvezels geeft lucht en ruimte
- Waterdruppels op de wol zien er uit als tranen
- Ik kan regen maken
- Bij het bewegen van de wol vind ik het basis-ritme van mijn pols
- Veilig voelen en de handen in nieuwe richtingen bewegen, noord, oost, zuid en west
- Vezels die zich tot vilt verbinden maken dat ik contact maak met mijn eigen innerlijk, horizontaal, verticaal, diagonaal
- Er hebben veranderingen plaats
- Ik zie nieuwe arrangementen
- Tot hoever ga je met het vullen... het hard maken...
- Ik neem alle stappen nog eens in me op, accepteer het proces... dat alles aan continue veranderingen onderhevig is
- Ik kijk anders tegen dezelfde dingen aan, geef ze een nieuwe plaats
- Ik heb een helper gevonden...

Vilttapijt van bloemen en letters

“De wolken zijn de gedachten van de bergen”

Op de voorkant van het vilttapijt staat een tekst in het Georgisch van de dichter Vasha Pshavela, “De wolken zijn de gedachten van de bergen”. Het kleed (2 x 3 m) is van een mengsel van wol van een Georgisch bergschaap, merinowol en zijden stof. De achterkant - hieronder afgebeeld - bevat twee vierkante zijden lappen in de kleuren roze en blauw. Dit vanwege de zwangerschap van Sandra Roelofs in de periode waarin het kleed werd gemaakt.

Na afloop van het Tweede Internationale Vilt-symposium in september 2005 in Tbilisi werd tijdens een workshop in het Kachetische Alvani voor Sandra Roelofs, de Nederlandse echtgenote van Georgië's president Mikhail Saakasjvili, een vilttapijt van twee bij drie meter gemaakt door diverse vrouwen uit Georgië en Nederland.

Leden van de [Vilt Kontakt Groep](#) uit Nederland leverden een voorgevilte bloem

waaraan de Georgische deelnemers een eigen voorgevilte bloem toevoegden en in een brede rand gearrangeerd. Zo ontstond spelenderwijs een gezamenlijk ontwerp.

Tijdens het viltproces nam een van de deelnemers het knippen van de Georgische letters uit voorvilt voor haar rekening. De letters vormen een spreuk van de Georgische dichter Vasha Pshavela, “De wolken zijn de gedachten van de bergen”.

De Georgische vrouwen kwamen uit diverse beroepsgroepen: beeldende kunstenaars, nonnen en leraren aan scholen en het Centrum voor vluchtelingen in Duisi.

In een begeleidende tekst van Inge Evers en Nino Kipshidze, de organisatoren van deze gezamenlijke inspanning, stond een korte historie van het viltmaken in Georgië en was te lezen hoe in de Georgische samenleving vilt door de eeuwen een bindend element van vriendschap is gebleven. Viltten tapijten en kleden worden met name in Toesjetië tot op de dag van vandaag gezamenlijk met een groep vrouwen gemaakt. ➡

Gemeenschappelijk een viltten kunstwerk maken

Tenslotte was er te lezen over de hoopvolle verwachting van meer van dit soort projecten in de toekomst. Daarbij gaat het niet alleen om vilt, maar ook om stimulering van de export van Georgische gesponnen- en plantaardig geverfde wol, in samenwerking met bijvoorbeeld het in Zemo Alvani gevestigde wolstation “Tusheti”.

Het symposium en de workshop werden financieel ondersteund door Fer Haak, Raad van Bestuur van het Regionaal Instituut voor Beschermd Wonen (RIBW) te Haarlem. De RIBW werkt samen met de Georgische Associatie voor de Geestelijke Gezondheid (GAMH) in Tbilisi aan een project voor beschermde woningen en dagbesteding voor rehabilitaite. Misschien is het mogelijk dat er in de toekomst ook een kunsttherapeutisch atelier wordt ingericht met ruimte voor een “Vilt-Community Art Therapy” praktijk en gelegenheid voor onderzoek naar de haalbaarheid van het houden van diverse soorten schapen voor levering van wolsoorten.

Twee kleden, geëxposeerd op de Internationale Textielkunst-tentoonstelling die in Tbilisi gehouden werd ten tijde van het Vijfde Internationale Textielkunst-symposium en het Tweede Internationale Vilt-symposium te Tbilisi in september/oktober 2005. De zebra is gemaakt van vilt, het hert van gemengde stoffen